

Dariusz Tułowiecki, Szczepan Dobiecki (red.), *Mała ojczyzna. Zachowanie dziedzictwa kulturowego ziemi piątnickiej*, Parafia rzymskokatolicka pw. św. Przemienienia Pańskiego, Piątnica–Łomża 2015, ss. 205.

Publikacja *Mała ojczyzna. Zachowanie dziedzictwa kulturowego ziemi piątnickiej* powstała z okazji Jubileuszu 100-lecia budowy świątyni pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego w Piątnicy. Książka została wydana w 2015 r. Stanowi interesującą analizę dotyczącą dziejów nie tylko świątyni, lecz także ziemi piątnickiej związanej z ludzkimi losami.

Przedmowę napisał bp Janusz Stepnowski. Wspominał w niej postać błogosławionego ks. Adama Bargielskiego (1903-1942) jako symbolu wiary ziemi piątnickiej. Błogosławiony związany był z ziemią łomżyńską, studiował w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży. 9 kwietnia 1940 r. zgłosił się do Gestapo z prośbą, by zastąpić w więzieniu aresztowanego 83-letniego proboszcza Klemensa Sawickiego. Został zamordowany przez strażnika obozu. Papież Jan Paweł II beatyfikował go w Warszawie 13 czerwca 1999 r. jako jednego ze 108 męczenników II wojny światowej. Biskup Stepnowski podkreślił także zaangażowanie oraz poświęcenie piątnickich parafian sprzed wieku, którzy pomimo biedy podjęli się pod przewodnictwem proboszcza ks. Aleksandra Dołęgowskiego budowy nowej murowanej świątyni. Wspominał także kolejnych budowniczych świątyni, którzy kontynuowali rozpoczęte dzieło. Autorem wprowadzenia do książki jest ks. Szczepan Dobiecki, obecny proboszcz piątnickiej świątyni.

Opracowanie składa się z siedmiu artykułów związanych z dziejami ziemi piątnickiej. Tom otwiera artykuł Witolda Jemielitego *Kościół w Piątnicy (1914-2014)*. Autor w bardzo obrazowy sposób nakreślił rys historyczny powstania kościoła w Piątnicy. Ukazał trudy związane z budową świątyni w kontekście panującej wówczas sytuacji politycznej niesprzyjającej powstawaniu obiektów sakralnych.

Zbigniew Jacek Pyskło w opracowaniu *Duszpasterstwo parafii Piątnica w latach 1818-1925* zwrócił uwagę na kolejne przynależności terytorialne parafii, na ludność piątnicką, duchowieństwo oraz na życie sakramentalne parafian.

Kolejny artykuł – autorstwa Tomasza Grabowskiego – pt. *Dzieje Twierdzy Łomża. Rola Fortów Piątnica w czasie wojny polsko-bolszewickiej 1920 oraz kampanii wrześniowej 1939* w bardzo interesujący sposób ukazuje dzieje Twierdzy Łomża, począwszy od 1866 r. Twierdza Łomża wraz z Fortami Piątnica, które powstały w czasach carskich, od początku planowana była jako ważny obiekt militarny. „Jednak najważniejsze wydarzenia związane z fortami nie dotyczą czasów imperium rosyjskiego, lecz II Rzeczypospolitej” (s. 58). Autor wspomina, że historia Piątnicy wchodzącej w skład guberni łomżyńskiej i umiejscowionych w niej fortyfikacji sięga lat po upadek powstania styczniowego. Natomiast Forty Piątnica odgrywały dużą rolę po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. w wojnie z armią sowiecką. Wówczas wokół Łomży i Piątnicy doszło do ważnych strategicznie działań militarnych i starć, które pośrednio wpłynęły na losy Polski oraz społeczności lokalnej. Autor artykułu zwrócił uwagę, że „ziemia łomżyńska poznała mądrość strategii dowódczych, bohaterstwo żołnierzy i cywilów także we wrześniu 1939” (s. 58).

Beata Sejnowska-Runo w artykule *100 lat kościoła w Piątnicy. Świadectwo żywej wiary* podkreśliła znaczenie pielęgnowania dziedzictwa historycznego. Zaakcentowała, że „przeszłość nie znika, a przyszłość ma historyczne fundamenty” (s. 61). Zwróciła także uwagę na szczególny wymiar tradycji i dziedzictwa ujawniający się w rodzinie. Uwypukliła rolę patriotyzmu lokalnego, dzięki któremu człowiek uczy się i wychowuje, a w procesie tym pierwszą rolę odgrywają rodzice. Podkreśliła zaangażowanie ludności piątnickiej, pisząc: „W Piątnicy oraz na ziemi łomżyńskiej pojawia się wiele aktywności wspierających i propagujących lokalny patriotyzm

oraz emocjonalną więź z ziemią piątnicką – małą ojczyzną. Inicjatywy te oraz aktywności wspomagane są przez lokalne instytucje, stowarzyszenia, a udział w nich biorą mieszkańcy Piątnicy i okolic” (s. 64).

Dariusz Tułowicki w opracowaniu *Pomiędzy wolnością od religii a renesansem religijności – zmiany społeczne jako przestrzeń i uwarunkowania działalności ewangelizacyjnej Kościoła*, powołując się na rzymską konferencję na temat odnowy Kościoła, zwrócił uwagę, że „nie tylko wśród socjologów religii trwa współcześnie ożywiona dyskusja na temat procesów oddziałującym na religijność całej ludzkości i poszczególnych ludzi” (s. 87). Autor dostrzegł, że dyskusja ta nie prowadzi do wyraźnych konkluzji, a wnioski z niej wypływające nie są jednoznaczne i zgodne. Są jednak bardzo istotne, ponieważ świadczą o konieczności podjęcia badań empirycznych i analiz w tym zakresie. Autor położył akcent na zjawisko sekularyzacji we współczesnym świecie. Wskazał na objawy oraz skutki tego procesu. Niejako dla równowagi opisał także proces rewitalizacji religii, wskazując na rolę religii w życiu człowieka. Autor, powołując się na *Religijność społeczeństwa polskiego w perspektywie europejskiej. Próbę syntezy socjologicznej* Janusza Mariańskiego, podkreślił, że: „Powrót religii, czyli respirytualizacja, jest swego rodzaju buntem przeciwko *splaszczaniu świata*, spłycaniu życia i redukowaniu człowieczeństwa. Jest reakcją na przedmiotowe relacje międzyludzkie, traktowanie innych jako narzędzi, a także poszukiwanie i odzyskiwanie własnego utraconego ja” (s. 97). Ponadto autor w wieloaspektowy sposób opisał znaczenie ewangelizacji współczesnego człowieka.

Robert Czeladko, autor artykułu pt. *Troska o kulturę jako przejaw umiłowania małej ojczyzny. Analiza listów pasterskich Konferencji Episkopatu Polski z lat 1945-1989*, wskazuje na Kościół jako najważniejszą instytucję dla społeczeństwa polskiego, szczególnie w dobie ideologii komunistycznej. Podkreśla także, że „Kościół nie był tylko wspólnotą religijną, ale instytucją o znaczeniu pozareligijnym, miejscem gdzie obywatel mógł czuć się bezpiecznie” (s. 161). Często przywołuje termin „patriotyzm”, zwracając uwagę na jego niezwykle cenną wartość w życiu człowieka. Podkreśla także, że polscy biskupi w powojennych wypowiedziach wskazywali na wiele przykładów postaw patriotycznych. Autor wypukla również komponenty kultury narodu, zwracając szczególną uwagę na: religię, historię, tradycję, język, a także literaturę.

W artykule *Emocje wokół małej ojczyzny jako kapitał w drodze ku przyszłości, czyli zamiast zakończenia* Dariusz Tułowicki dokonuje swego podsumowania. Autor zauważa, że „patriotyzm jest pojęciem nacechowanym wyjątkowymi emocjami. Ich różnorodność i intensywność powoduje, że wielu naukowców nie używa tego terminu, a o silnych uczuciach związanych z patriotyzmem pisze się jedynie w kontekście charakterystyki nacjonalizmów” (s. 193). Dalej autor dodaje: „Patriotyzm to więź i identyfikacja z lokalnym światem, małą ojczyzną, to oswojona przestrzeń życia” (s. 193).

Recenzowana publikacja jest próbą zwrócenia uwagi na walory dziedzictwa kulturowego ziemi piątnickiej. Autorzy w interesujący sposób zachęcili do poznania tego regionu w kontekście istnienia Parafii Przemienienia Pańskiego w Piątnicy. Ukazali trud ludu ziemi piątnickiej w dziele budowania świątyni nie tylko jako obiektu sakralnego, lecz także jako miejsca spotkań wspólnoty. Zaś sam zwrot „mała ojczyzna” w przekonaniu recenzenta jest bardzo wymowny. Umilowanie tej „małej ojczyzny” jest także wyrazem umiłowania Ojczyzny. Walorem publikacji jest jej interdyscyplinarny, holistyczny charakter: od ujęcia historycznego, teologicznego, psychologicznego do socjologicznego. Opracowanie jest dla czytelnika cenne poznawczo, dając mu tym samym lekcję historii. Autorzy wykazali się dużą dozą wrażliwości oraz wiedzą związaną z dziejami oraz dziedzictwem kulturowym omawianego regionu. Słusznie zaznacza Dariusz Tułowicki, że: „Przeszłość nie ginie, ponieważ jej fragmenty trwają w ludzkiej pamięci. Ludzie pamiętają przede wszystkim swoje wcześniejsze doświadczenia. Doświadczenia te zaś naznaczone są emocjami, które ukierunkowują patrzenie na przyszłość”.